

ลานวัฒนธรรม

ปี่ตูกรีอแบ : ชุมประตู่ที่นำเข้าสู่กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิม

วาที ทรัพย์สิน¹

ปี่ตูกรีอแบ มีความหมายว่าอย่างไร คงจะเป็นเรื่องที่ชวนให้เกิดข้อสงสัยของท่านทั้งหลาย เพราะเป็นคำภาษามลายู ที่ชาวไทยมุสลิมมักคุ้นเป็นอย่างดี ในอดีตที่ผ่านมา ปี่ตูกรีอแบ มีให้เห็นทั่วไปตามหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันปี่ตูกรีอแบเริ่มที่จะเลือนหายไปจากสังคมมุสลิมไปทีละน้อยๆ แต่ก็ยังคงมีให้เห็นบ้างในชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

อิจเราะห์ ซาลามัต ฮารีรายอ อีดีลอัลฮัจจา ยินดีคือนับวันฮารีรายอ ในปีอิจเราะห์ 1424 (พ.ศ. 2547)

ปี่ตูกรีอแบ คือ ชุมประตู่ แร่งบันดาลใจหรือ เหตุผลที่ทำให้ผู้เขียนเขียนถึง ปี่ตูกรีอแบ หรือชุมประตู่ ก็เพราะผู้เขียนนึกสงสัยโดยส่วนตัวว่า เพราะเหตุใดทางเข้าหมู่บ้านหรือปากทางเข้าชุมชนมุสลิม จึงมีการจัดทำชุมประตู่ขึ้น บางโอกาสที่ผู้เขียนได้นั่งรถออกไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม หรือออกไปติดต่อ

ทำธุรราชการในเขตพื้นที่ยะลา นราธิวาส และในจังหวัดปัตตานี ก็มักจะพบเห็นชุมประตู่ตามชุมชนต่างๆ เป็นระยะๆ จึงสนใจที่จะหาคำตอบว่าเพราะเหตุใด จึงมีการทำชุมประตู่ขึ้นในชุมชนแรกๆ ก็ใช้วิธีการสอบถามจากนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

และสอบถามจากชาวบ้านในชุมชน ในที่สุดก็ได้คำตอบที่ทำให้ผู้เขียนเกิดความรู้ ซึ่งจะนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษา มาเล่าสู่กันฟังในรูสมิแลฉบับนี้

การสร้างปืดูกรือแบ หรือซุ้มประตูของกลุ่มคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้สร้างมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่า ณ สถานที่แห่งนี้ ในช่วงเวลาขณะนี้กำลังมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนในสังคมมุสลิม อาจเป็นวันสำคัญทางศาสนา งานเทศกาลประเพณี หรืองานสำคัญเฉพาะครอบครัวบุคคล หรือในหมู่บ้านหรือใน

ชุมชนก็ได้ เช่นหากเป็นงานเทศกาลประจำปีของชุมชน การจัดทำซุ้มประตูเปรียบเสมือนการประชาสัมพันธ์งาน เพื่อเตือนให้คนในชุมชนได้ทราบว่า ขณะนี้ใกล้จะถึงงานเทศกาลแล้ว หรือซุ้มประตูที่จัดขึ้นเพื่อบอกให้ทราบว่าบ้านหลังนี้เป็นบ้านที่จัดงานพิธี เช่น งานมาแกบูไล๊ะ (งานกินเลี้ยง) งานประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น ธรรมเนียมการทำปืดูกรือแบ หรือซุ้มประตูไว้หน้าบ้าน หรือทางเข้าหมู่บ้านจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ หรือเครื่องหมายทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน

ซุ้มประตูที่จัดทำขึ้นเนื่องในวันฮารีรายอของชุมชน

ส่วนประกอบที่สำคัญของปืดูกรือแบ

การทำปืดูกรือแบ เป็นการสร้างซุ้มประตูที่มีรูปลักษณะสิ่งก่อสร้างที่แสดงสัญลักษณ์ของมุสลิม คือนิยมทำเป็นรูปโดมแบบมัสยิด และมีสัญลักษณ์ของดาวและเดือนเป็นส่วนประกอบสำคัญ ซุ้มประตูจะมีเสาโครงสร้างสูงชันจากพื้นประมาณ 4-6 เมตร โดยสร้างคร่อมถนนทางเข้าหมู่บ้าน หรือทางเข้าสถานที่ที่จัดงาน ที่คานกลางระหว่างเสาจะมีพื้นที่สำหรับเขียนข้อความต่างๆ มักจะเขียนด้วยอักษรอาหรับหรืออักษรไทย เป็นข้อความที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับงาน หรือเทศกาลต่างๆ ของมุสลิม เช่น คำว่าซ็อลามัต หมายถึง ยินดีต้อนรับ ซ็อลามัต

ดาฮันบารู หมายถึง สวัสดิ์ปีใหม่ และ ซ็อลามัต ฮารีรายอ อีดิลอัฎฮา หมายถึง ยินดีต้อนรับวันฮารีรายอ เป็นต้น การทำซุ้มประตูของมุสลิม นอกจากจะประกอบด้วยสัญลักษณ์รูปโดม ดาว พระจันทร์เสี้ยว และตัวอักษรภาษาอาหรับแล้ว การใช้วัสดุทำซุ้ม โดยเลือกใช้วัสดุพื้นบ้านมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการประดับตกแต่งปืดูกรือแบ อาจถือได้ว่าการใช้วัสดุพื้นบ้านทำซุ้มประตูของชาวไทยมุสลิม เป็นงานศิลปกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชุมชนที่รู้จักนำเอาวัสดุใกล้ตัวมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะตกแต่งเป็นที่สะดุดตา สะดุดใจของคนเดินทางสัญจรผ่านไปมา วัสดุที่ช่างในชุมชนนิยมนำมาใช้

ในการทำชุมชนประคองจะแบ่งตามประเภทวัสดุได้ดังนี้
คือ

1. ประเภทวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ทางมะพร้าว ทางต้นตาล ทางจาก ทางสาคร ทางระกำ กากไม้ไผ่ เป็นต้น วัสดุธรรมชาติเหล่านี้สามารถใช้ทำเป็นโครงสร้าง และเป็นของประดับตกแต่งได้ เช่น การใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างหลัก โดยการใช้ทำเป็นเสาและคาน แล้วนำเอาไม้ไผ่มาเหลา จักสานเป็นลายต่างๆ นำมาตกแต่งหรือการใช้ทางสาคร กก มาสานเป็นเสื่อนำไปหุ้มตกแต่งโครงสร้างตามจินตนาการของผู้ทำนั้น เป็นการสร้างสรรค์ปืดูกรื้อแบบหรือชุมชนประคองที่มีความงามจากวัสดุธรรมชาติล้วนๆ

2. ประเภทวัสดุธรรมชาติผสมกับวัสดุอื่น เช่น การใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้าง แล้วนำเอากระดาด หนังสือกิมพ์ กระดาดกระสอบปุ่น กระสอบใยสังเคราะห์ (กระสอบปุ๋ย) มาติดรอบๆ โครงสร้าง แล้วมีการตกแต่งเติมสีสันเพื่อความสวยงามซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ใน

ท้องถิ่น และเศษวัสดุสิ่งของที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางศิลปะที่ปรากฏให้เห็นที่ชุมชนประคอง

เกี่ยวกับการทำชุมชนประคองปืดูกรื้อแบบ หรือชุมชนประคอง นอกจากความงามของชุมชนประคองที่ปรากฏต่อสายตาของผู้พบเห็นแล้ว เบื้องหลังในความสำเร็จที่ทำให้เกิดเป็นชุมชนประคองขึ้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนมุสลิมที่ยังคงมีพลังของความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนประคองไม่อาจที่จะทำได้โดยน้ำพักน้ำแรงของบุคคลเพียงคนเดียว หรือเฉพาะแรงงานของครอบครัวที่จะเป็นเจ้าภาพในการจัดงาน แต่พลังสามัคคีของคนในชุมชน และของญาติพี่น้อง เพื่อน เป็นพลังสำคัญในการจัดทำชุมชนไม่ว่าชุมชนประคองจะเกี่ยวข้องกับบุคคล หรือชุมชน ความสวยงามที่ตั้งเด่นสง่าอยู่ในชุมชนได้สะท้อนภาพของความสามัคคีของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน

ชุมชนประคองที่คงเอกลักษณ์รูปโดม ดาว และจันทร์เสี้ยว

เรื่องราวการทำหุ้มประดู่ของพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่นำมาเล่าสู่กันฟังในรฐมิแลฉบับนี้ เป็นสิ่งที่มองเห็นและอยู่ใกล้ของพวกเราที่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะเป็นสิ่งสะดุดตาสะดุดใจต่อคนต่างถิ่นที่มาเยือน หรือเดินทางผ่านจังหวัดยะลา นราธิวาส และจังหวัดปัตตานี แต่สำคัญเราในฐานะคนในท้องถิ่นจะมีสักกี่คนที่เข้าใจเกี่ยวกับการทำหุ้มประดู่ของชาวไทยมุสลิม หวังว่าบทความเกี่ยวกับ “ปีดูกรือแบ” คงจะสร้างความเข้าใจต่อผู้อ่านพอสมควร ก่อนจากกันต้องขอขอบคุณ คุณเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ

คุณมุหัมมัดโตรอยี แวกือจิ นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ คุณปาลิดา เลิศวงหัตถ์ จากสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ที่กรุณาให้ข้อมูล และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง คุณสิริรัชช์ พุ่มมาก นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ ที่กรุณาจีรณมอเตอร์ไซค์ เทียวซอกแซกเป็นเพื่อนหาข้อมูลเพื่อถ่ายรูปหุ้มประดู่ตามสถานที่ต่างๆ รวมถึงหลายๆ ท่านที่ไม่ได้กล่าว ณ ที่นี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย สวัสดีครับ

